

Česká republika
USNESENÍ
Ústavního soudu

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně Kateřiny Šimáčkové, soudce zpravodaje Davida Uhlíře a soudce Tomáše Lichovníka, o ústavní stížnosti Sev.en EC, a. s., se sídlem K Elektrárně 227, Chvaletice, IČ: 28786009, zastoupené JUDr. Petrem Voříškem, Ph.D., LL.M, advokátem, se sídlem Přístavní 321/14, Praha 7, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. února 2016 č. j. 25 Cdo 3989/2015-811 a rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 22. dubna 2015 č. j. 11 Co 162/2014-675, za účasti Nejvyššího soudu a Městského soudu v Praze, jako účastníků řízení a 1/ Lesy České republiky, s. p., 2/ ČEZ, a. s., jako vedlejších účastníků řízení, takto:

Ústavní stížnost se odmítá.

Odůvodnění:

I.

Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. V ústavní stížnosti, doručené Ústavnímu soudu dne 6. června 2016, stěžovatelka podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen "Ústava") a § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákon o Ústavním soudu"), navrhovala zrušení usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. února 2016 č. j. 25 Cdo 3989/2015-811 a výroku I. rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 22. dubna 2015 č. j. 11 Co 162/2014-675 s tvrzením, že napadenými rozhodnutími byla porušena její ústavně zaručená práva, zakotvená v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina") a v čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen "Úmluva").

2. Z obsahu ústavní stížnosti a spisu Obvodního soudu pro Prahu 4 sp. zn. 41 C 295/2008 bylo zjištěno, že Lesy České republiky, s. p. (dále jen "vedlejší účastník č. 1") se návrhem na vydání platebního rozkazu, podaného dne 3. prosince 2004, domáhal zaplacení 16 477 896 Kč s příslušenstvím z titulu podílu na náhradě škody, vzniklé na lesním porostu za rok 2002 v souladu s vyhláškou č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích a § 420a odst. 1 a 2 písm. b) občanského zákoníku.

3. Městský soud v Praze vydal dne 2. února 2005 č. j. 61 Ro 5901/2004-7 platební rozkaz, proti kterému byl dne 18. února 2005 podán odpor.

4. Obvodní soud pro Prahu 4 rozsudkem ze dne 16. října 2013 č. j. 41 C 295/2008-525 uložil zaplatit 1/ ČEZ, a. s., částku 10 947 458,55 Kč s příslušenstvím, 2/ Elektrárně Chvaletice, a. s., částku 397 273 Kč s příslušenstvím, 3/ Elektrárně Počeradý, a. s., částku 2 561 129,05 Kč s příslušenstvím a 4/ Elektrárně Dětmárovice, a. s., částku 100 351 Kč s příslušenstvím. Žalobu zamítl co do částky 1 931 904,45 Kč s příslušenstvím ve vztahu k ČEZ, a. s., co do částky 70 107 Kč s příslušenstvím ve vztahu k Elektrárně Chvaletice, co do částky 451 963,95 Kč s příslušenstvím ve vztahu k Elektrárně Počeradý, a. s., a co do částky 17 709 Kč s příslušenstvím ve vztahu k Elektrárně Dětmárovice, a. s., a zavázal žalované k náhradě nákladů řízení.

5. Všichni žalovaní napadli rozsudek soudu prvního stupně odvoláním. Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 22. dubna 2015 č. j. 11 Co 162/2014-675 rozsudek soudu obvodního ve vyhovujících výrocích a výrocích o nákladech řízení potvrdil (výrok I.) a dále rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení (výrok II.).

6. Proti rozsudku odvolacího soudu podali všichni žalovaní dovolání, která Nejvyšší soud usnesením ze dne 17. února 2016 č. j. 25 Cdo 3989/2015-811 odmítl podle § 243c odst. 1 věta první o. s. ř., neboť nebyla podle § 237 o. s. ř. přípustná.

II.

Argumentace stěžovatelky

7. Stěžovatelka v ústavní stížnosti uvedla, že je obchodní korporací provozující elektrárnu ve Chvaleticích, přičemž při této činnosti vypouští do ovzduší emise SO₂ a NO_x, které údajně negativně působí na lesní porosty a způsobují imisní škody na těchto porostech, které jsou ve vlastnictví České republiky a k nimž má vedlejší účastník č. 1 právo hospodaření. Stěžovatelka se v průběhu řízení vyčlenila ze skupiny ČEZ a stala se v řízení před soudem prvního stupně samostatným účastníkem řízení. Stěžovatelka zdůraznila, že obdobných řízení probíhá v České republice každoročně několik desítek a tato řízení se jak průběhem, tak i posouzením a výsledkem prakticky neliší.

8. Stěžovatelka je přesvědčena, že Nejvyšší soud zasáhl do jejích ústavně zaručených práv tím, že odmítl zásah (změnu) do judikatury, aniž by se zabýval otázkami (částečně) skutkovými stěžovatelky, čímž zakládá stav "nezměnitelné judikatury", která podle názoru stěžovatelky nemá oporu v důkazech a v aktuálním novém vědeckém poznání. Napadenému rozhodnutí Nejvyššího soudu stěžovatelka rovněž vytýká, že není řádně odůvodněno, že Nejvyšší soud uvaluje na stěžovatelku neúnosné a nezákonné důkazní břemeno a že ve své judikatuře připouští aplikaci vyhlášky v rozporu s ústavními principy.

9. Městskému soudu v Praze pak stěžovatelka vytýká, že nenapravit zásadní procesní vady soudu prvního stupně spočívající v neustanovení revizního znalce, přestože k tomu, podle názoru stěžovatelky, existovaly zásadní důvody. Stěžovatelka zpochybnila provedené důkazní řízení před odvolacím soudem a namítala, že ačkoliv soud prvního stupně provedl obsáhlé dokazování a provedl celou řadu důkazů znaleckými posudky a jinými odbornými studii, vzal v úvahu pouze důkazy svědčící ve prospěch vedlejšího účastníka č. 1, aniž by se jakkoliv vypořádal s důkazy svědčícími ve prospěch stěžovatelky. Proto považuje rozsudek soudu prvního stupně i potvrzující rozsudek odvolacího soudu za nepřezkoumatelný a lze v něm spatřovat projev libovůle.

10. Podle názoru stěžovatelky vady v řízení u nalézacích soudů mají svůj původ v rigidní a "nezměnitelné" konstantní judikatuře Nejvyššího soudu. Stěžovatelka má za to, že veškerá další řízení o náhrady škody způsobené exhalacemi do ovzduší se jeví jako objektivně nespravedlivá, porušující garance žalovaných, kdy v pochybnostech se rozhoduje v neprospěch žalovaných pouze s odkazem na "ustálenou judikaturu" Nejvyššího soudu. Vedlejšího účastníka č. 1 pak tento dlouhodobý stav nijak nenutí měnit zaběhnuté a zastaralé postupy a zabývat se skutečnými příčinami imisních škod na lesních porostech, pokud vůbec existují nebo pokud vůbec jsou přičitatelné současným provozovatelům elektráren a ostatním eminentům a pokud nejsou spíše důsledkem minulých desetiletí, jak tvrdí někteří znalci. Přístup soudů k věci současně devalvuje i jakoukoliv snahu provozovatelů emisních zdrojů o další ekologické opatření, neboť se patrně vždy nějaká škoda a nějaký viník dohledá a příslušná metodika se přizpůsobí. Stěžovatelka se domnívá, že pokud má být kdokoli shledán odpovědným za škodu, tak by tomu mělo být pouze v řádném a spravedlivém procesu a nikoliv v jakési předem dohodnuté arbitráži, kdy ve své podstatě o nárocích vedlejšího účastníka č. 1 nerozhodují soudy, ale jeden znalec v jakémisi neprůhledném a zcela nepřezkoumatelném kabinetním procesu, který má formálně navenek atributy soudního procesu, ale ve skutečnosti žádným spravedlivým soudním procesem není.

11. Stěžovatelka za základní spornou otázku považuje zejména prokázání vzniku a výše škody, přičemž vyjádřila nesouhlas s názorem, že za dosud nejpřesnější způsob zjištění výše škody vzhledem k současné úrovni vědeckých poznatků o působení inhalací na lesní porosty a technických možnostech jejich vyčíslení, je nutno považovat posudek RNDr. Pavla Hadaše a jeho rozptylové studie. K tomu stěžovatelka uvedla, že závěr o tom, že by neexistovala jiná metodika než metodika znalce RNDr. Pavla Hadaše, nemá ani žádnou oporu v dokazování.

III.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

12. Ústavní soud nejprve zkoumal splnění podmínek řízení (§ 72 zákona o Ústavním soudu) a ověřil, že ústavní stížnost byla podána včas, osobou k tomu oprávněnou a splňuje i všechny zákonem stanovené náležitosti, včetně povinného zastoupení advokátem (§ 29 až § 31 zákona o Ústavním soudu). Bylo tak možné přistoupit k jejímu věcnému projednání.

IV.

Vyjádření k ústavní stížnosti

13. Ústavní soud zaslal ústavní stížnost v souladu s § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu Nejvyššímu soudu, Městskému soudu v Praze, jako účastníkům řízení a Lesům České republiky, s. p., ČEZ, a. s., Elektrárně Počerady, a. s., a Elektrárně Dětmarovice, a. s., jako vedlejším účastníkům k vyjádření.

14. Nejvyšší soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti ze dne 8. září 2016 uvedl, že námitky stěžovatelky jsou do značné míry opakovaním argumentace uplatněné již v řízení před dovolacím soudem; v tomto rozsahu dovolací soud odkázal na odůvodnění svého stížností napadeného usnesení, jakož i na další svá rozhodnutí sp. zn. 25 Cdo 1211/2006, 32 Cdo 1808/2010, 25 Cdo 325/2002 nebo 25 Cdo 62/2000, která se otázky náhrady imisních škod na lesích podrobně věnovala a napadené usnesení na ně odkazuje.

15. Nad rámec výše uvedeného Nejvyšší soud dodal, že námitky stěžovatelky vycházejí z desinterpretace judikatury Nejvyššího soudu, jakož i smyslu dovolacího řízení jako mimořádného opravného prostředku; stěžovatelka nereflektuje vztah jednotlivých soudních instancí a procesních možností daných soudům v jednotlivých stupních řízení. Uvádí, že Nejvyšší soud svojí rigidní judikaturou fakticky předznamenává výsledky podobných sporů a svými závěry zasáhl i do řešení otázek skutkových, které již odmítá přezkoumávat. Je nutno uvést na pravou míru, že Nejvyšší soud v daných sporech žádná skutková zjištění nečiní a z povahy dovolacího řízení vymezené v § 237, § 241 odst. 1 a § 242 o. s. ř. ani nemůže, a nemůže je ani přezkoumávat; může toliko přezkoumat, zda byl proces zjišťování skutkového stavu v souladu s právem, tedy v případě dokazování především s procesními předpisy. V posuzované věci dospěl nalézací soud na základě znaleckého posudku RNDr. Pavla Hadaše ke skutkovému závěru, že příčinná souvislost mezi provozem stěžovatelky a škodou na lesích je dána, a určil podle něho i výši škody. Stěžovatelka se snažila tyto skutkové závěry zpochybnit oponentními posudky, což se jí nepovedlo. Jak Nejvyšší soud uvedl již v odůvodnění napadeného usnesení, z rozhodnutí rozsudku soudu prvního stupně jasně vyplývá, že tento soud se důkazními návrhy stěžovatelky kriticky zabýval, a to vědom si skutečnosti, že judikatura Nejvyššího soudu v této věci není uzavřena dalším vývoji. Přesto nalézací soud dospěl k závěru, že metodiky navrhované stěžovatelkou neposkytují lepší řešení a ve většině případů jsou zpochybnitelné obdobnými argumenty, jako je zpochybňována metodika RNDr. Pavla Hadaše (srov. str. 11-12 rozsudku soudu prvního stupně). Nelze tedy souhlasit s tvrzením, že neúspěch stěžovatelky plyne z toho, že by soudy nižších stupňů slepě následovaly "nezměnitelnou a rigidní" judikaturu Nejvyššího soudu a nelze ani dospět k závěru, že by proces zjišťování skutkového stavu byl v rozporu s procesními předpisy, či byl stížen jinými vadami, a proto nebyl důvod, aby do něj dovolací soud v daném řízení zpětně zasáhl.

16. Nejvyšší soud rovněž poukázal na fakt, že pokud byl v řízení prokázán vznik škody, je dále řízení vedeno snahou určit její výši, a to primárně kvalifikovaně (na základě důkazů) nebo přinejmenším volnou úvahou podle § 136 o. s. ř. Pokud je k dispozici metodika, která, byť není zcela přesná, bude v případě posuzování imisních škod stále výrazně přesnější nežli volná úvaha soudu, nelze shledat procesní pochybení v tom, že ji soud k určení výše škody použije, dokud se nenajde metodika přesvědčivě přesnější, přičemž výši škody určuje a důkazy směřující k jejímu prokázání hodnotí zásadně nalézací soud v souladu se zásadou volného hodnocení důkazů. Zjevně nesprávné a zavádějící je pak tvrzení stěžovatelky, že Nejvyšší soud odůvodnil svoje rozhodnutí nedostatečně, prakticky jedinou větou, kdy stěžovatelka cituje jednu větu z prvního odstavce odůvodnění a naprosto přitom pomíjí další dvě strany odůvodnění, na kterých Nejvyšší soud mimo jiné odkazuje na svoji další rozsáhlou judikaturu, jež se otázkami vznesenými stěžovatelkou v jejím dovolání již podrobně zabývala. Nesprávné je rovněž tvrzení stěžovatelky o tom, že je na ni neprávem přenášeno důkazní břemeno. Pokud žalobce úspěšně prokázal svoje tvrzení o vzniku škody, její výši a příčinné souvislosti s provozem stěžovatelky, je na stěžovatelce, aby tyto důkazy vyvrátila jinými, silnějšími a přesvědčivějšími důkazy. I tento proces však stále spadá pod fázi zjišťování skutkového stavu, která zásadně náleží soudu nalézacímu. Na základě výše uvedeného je Nejvyšší soud přesvědčen, že k zásahu do ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces a soudní ochranu stěžovatelky nedošlo, a její zbývající námitky, spočívající především v polemice se skutkovými závěry rozhodnutí obecných soudů, staví Ústavní soud do pozice další instance v systému všeobecného soudnictví. Ústavní stížnost by proto podle ustanovení § 43 odst. 2 zákona o Ústavním soudu, měla být odmítnuta jako zjevně neopodstatněná.

17. Městský soud v Praze ve svém vyjádření k ústavní stížnosti ze dne 24. srpna 2016 k námitkám, že se nevypořádal s námitkami stěžovatelky a že neustanovil revizního znalce, poukázal na odůvodnění svého rozsudku, v němž se s námitkami stěžovatelky vypořádal, a to včetně úvah o možném ustanovení dalšího znalce. Na svých závěrech odvolací soud nemá co doplnit, považuje je za vyčerpávající, proto na ně odkazuje a navrhuje odmítnutí ústavní stížnosti.

18. ČEZ, a. s., jako vedlejší účastník řízení č. 2 ve svém vyjádření ze dne 15. září 2016 se s podanou ústavní stížností stěžovatelky plně ztotožnil, přičemž ve věci rozhodujícím soudům vytýkal nedostatečné zkoumání

příčinné souvislosti mezi emisemi SO₂ a NO_x a nárokovanou škodou, aplikaci nesprávné normy pro výpočet vzniklé škody, a přenášení důkazního břemene na stěžovatelku, kdy skutečnost, že určité žalobní tvrzení je podloženo znaleckým posudkem, nezabavuje soud povinností podrobit znalecký posudek přiměřenému kritickému hodnocení a ověřit, zda neobsahuje faktické nebo metodické chyby, které by byly zjištělné i bez zvláštních odborných znalostí či dovedností.

19. Elektrárna Počerady, a. s., a Elektrárna Dětmarovice, a. s., ve stanovené lhůtě své vyjádření k ústavní stížnosti nepodaly a v souladu s poučením uvedeným ve výzvě k vyjádření Ústavní soud má za to, že se práva vedlejšího účastníka řízení vzdaly (§ 28 odst. 2 zákona o Ústavním soudu).

20. Stěžovatelka ve své replice k doručeným vyjádřením ze dne 27. listopadu 2017 vyjádřila nesouhlas s tvrzením Nejvyššího soudu s tím, že pokud Nejvyšší soud odmítá přezkum otázek, byť částečně skutkových, potom skutečně zakládá ve své podstatě nezměnitelnost své judikatury k řešení otázek tzv. imisních škod, kterou drží v nezměněné podobě po dobu 20 let, bez ohledu na výrazné snížení emisí a nové poznatky vědy. Dále stěžovatelka znovu zpochybnila metodiku RNDr. Pavla Hadaše, jež škodu ani její výši nezjišťuje a nepřezkoumává, ale přebírá ji bez dalšího od vedlejšího účastníka č. 1, a pouze pomocí rozptylového modelu rozpočítává mezi jednotlivé zdroje znečišťování, přičemž dnes již není rozhodně pravdou, že by tato metodika byla jediná možná a stěžovatelka má právo na to, aby se soudy metodikou RNDr. Pavla Hadaše a jeho rozptylovým modelem kriticky zabývaly.

21. Pokud se týká posouzení příčinné souvislosti pro posouzení žalobního nároku, stěžovatelka v ústavní stížnosti obsáhle uvedla a poukázala na řadu důkazů, které příčinnou souvislost mezi vypouštěním emisí a škodou na lesních porostech založenou jen na působení dvou imisních látek z produkce stěžovatelky, zcela nebo částečně vyvracejí. V tomto směru se Nejvyšší soud nevyjádřil vůbec, ačkoliv stěžovatelka označila několik klíčových důkazů, které příčinnou souvislost zpochybňují. Závěrem své repliky stěžovatelka uvedla, že "toliko" požaduje, aby žalobní nárok byl posouzen v řádném a spravedlivém procesu, v němž budou vyhodnoceny všechny skutečnosti a důkazy, svědčící v její prospěch, aniž by bylo soudní řízení zatíženo nedůvodnými schémata či "metodikami", když k vytýkaným procesním vadám, které takovému řízení odporují, se Nejvyšší soud nijak nevyjádřil.

V.

Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

22. Ústavní soud vzal v úvahu stěžovatelkou předložená tvrzení, přezkoumal ústavní stížností napadená rozhodnutí z hlediska kompetencí daných mu Ústavou a dospěl k závěru, že k porušení namítaných základních práv nedošlo a ústavní stížnost je zjevně neopodstatněná.

23. Ústavní soud především připomíná, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti. Ústavní soud není další instancí v systému všeobecného soudnictví, není soudem obecným soudům nadřazeným a jak již dříve uvedl ve své judikatuře, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, i výklad jiných než ústavních předpisů, jakož i jejich aplikace při řešení konkrétních případů, jsou záležitostmi obecných soudů. Tato maxima je prolomena pouze tehdy, pokud by obecné soudy na úkor stěžovatele vykročily z mezí daných rámcem ochrany ústavně zaručených základních práv či svobod [čl. 83, čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy].

24. Ústavní soud současně ve svých četných rozhodnutích zřetelně definoval podmínky, při jejichž existenci má vadná aplikace podústavního práva obecným soudem za následek porušení základních práv či svobod jednotlivce. Je tomu tak tehdy, jestliže nepřipustně postihuje některé ze základních práv a svobod, případně pomíjí možný výklad jiný, ústavně konformní, nebo je výrazem zjevného a neodůvodněného vybočení ze standardů výkladu, jenž je v soudní praxi respektován (a představuje tím nepředvídatelnou interpretační libovůli), případně je v extrémním rozporu s požadavky věcně příslušného a rozumného vypořádání posuzovaného právního vztahu či v rozporu s obecně sdílenými zásadami spravedlnosti [srov. náleze ze dne 10. října 2002 sp. zn. III. ÚS 74/02 (N 126/28 SbNU 85)].

25. Pochybení tohoto charakteru v přezkoumávané věci Ústavní soud nezjistil. Posuzovaná ústavní stížnost představuje polemiku se závěry učiněnými ve věci rozhodujícími soudy, vedenou v rovině práva podústavního. Ústavní soud ve výsledku kvalifikovaný exces či libovůli nespatřuje a mimořádný odklon od zákonných zásad ovládajících postupy soudů v řízení soudním, stejně jako vybočení z pravidel ústavnosti, obsažených v judikatuře Ústavního soudu (jež by odůvodňovaly jeho případný kasační zásah), zde zjištělné nejsou.

26. Povinnost předcházet škodám na lesních porostech je právnickým a fyzickým osobám stanovena v zákoně č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon), ve znění pozdějších předpisů, předpoklady odpovědnosti za škodu způsobenou jejich provozní činností v občanském zákoníku a konkrétní způsob výpočtu výše škody pak v prováděcím právním předpisu k lesnímu zákonu, ve vyhlášce č. 55/1999 Sb.

27. Analytický odbor Ústavního soudu se zabýval výpočtem náhrady škody na lesích za imise a přehledem právní úpravy a praxe ve vybraných evropských zemích, a za tím účelem provedl výzkum relevantních předpisů a judikatury vybraných zemí, a k upřesnění oslovil příslušné zahraniční orgány.

28. Základním právním předpisem Evropské unie v oblasti odpovědnosti za životní prostředí je směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/35/ES ze dne 21. dubna 2004, o odpovědnosti za životní prostředí v souvislosti s prevencí a nápravou škod na životním prostředí. Směrnice vychází ze zásady "znečišťovatel platí", zakotvené v čl. 191 odst. 2 Smlouvy o fungování Evropské unie, a představuje základ pro prevenci a nápravu škod na životním prostředí spojených s tzv. "čistě ekologickou újmou". Z tohoto důvodu je založena na pravomocích a povinnostech orgánů veřejné moci (tzv. administrativní přístup), nikoliv na systému občanskoprávní odpovědnosti za "tradiční škody" (typicky za škody na majetku).

29. Směrnice definuje "ekologickou újmu" jako škodu na chráněných druzích, přírodních stanovištích, vodě či půdě, a to včetně škody způsobené vzduchem roznášenými částicemi. Provozovatelé nebezpečných provozů uvedených v příloze III. směrnice (pod kterou spadá i provoz elektrárny) jsou za svou činnost odpovědní objektivně, tj. bez ohledu na zavinění. Provozovatelé jiných provozních činností neuvedených v příloze III. jsou odpovědní za zaviněnou škodu na chráněných druzích či přírodních stanovištích. Přitom je vždy nutné mezi činností provozovatele a škodou prokázat příčinnou souvislost. (poznámka pod čarou č. 1)

30. Do českého právního řádu byla směrnice 2004/35/ES transponována zákonem č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Tato směrnice, ani zákon č. 167/2008 Sb., se výslovně nevztahují na poškozování lesa (lesních porostů a pozemků určených k plnění funkce lesa). Přesto mohou být tyto ztráty zákonem č. 167/2008 Sb. do určité míry řešeny, a to zejména v rámci předcházení a nápravy ekologické újmy na chráněných druzích volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin nebo přírodních stanovištích (jde-li o nepříznivé změny na lesních porostech nebo pozemcích určených k plnění funkcí lesa) nebo ekologické újmy na půdě (jde-li o znečištění půdy náležející do pozemků určených k plnění funkcí lesa). Lesní porosty mohou být současně chráněnými druhy planě rostoucích rostlin ve smyslu § 2 písm. b) zákona č. 167/2008 Sb. a pozemky určené k plnění funkcí lesa mohou být současně přírodními stanovišti ve smyslu § 2 písm. c) zákona č. 167/2008 Sb.

31. Poškození lesa nebo jeho funkcí proto může být - vedle režimu náhrad za poškozování lesa podle § 21 lesního zákona - kvalifikováno jako ekologická újma na chráněných druzích planě rostoucích rostlin nebo přírodních stanovištích ve smyslu § 2 písm. a) bod 1 zákona č. 167/2008 Sb., při jejíž nápravě se postupuje podle § 10 zákona č. 167/2008 Sb. (resp. podle přílohy č. 4 k tomuto zákonu). Půda náležející do pozemků určených k plnění funkcí lesa je přírodním zdrojem ve smyslu § 2 písm. l) zákona č. 167/2008 Sb., její znečištění proto může být kvalifikováno jako ekologická újma na půdě ve smyslu § 2 písm. a) bod 3 zákona č. 167/2008 Sb., při jejíž nápravě se postupuje podle § 11 zákona č. 167/2008 Sb.

32. Soudní dvůr Evropské unie se ke směrnici 2004/35/ES vyjádřil zejména ve věcech C-378/08, C-379/08 a C-380/08, a v poslední době ve věci C-534/13.

33. Věc C-378/08: Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 9. března 2010: Směrnice 2004/35/ES nebrání takové vnitrostátní právní úpravě, která dovoluje příslušnému orgánu jednajícímu v rámci této směrnice, aby stanovil domněnku příčinné souvislosti mezi provozovatelem a zjištěným znečištěním, včetně případu difúzního znečištění, z toho důvodu, že se jejich zařízení nacházejí v blízkosti znečištěné oblasti. Nicméně podle zásady "znečišťovatel platí" musí tento orgán pro účely stanovení takové domněnky příčinné souvislosti disponovat věrohodnými důkazy, které jeho domněnku mohou podložit, jako například skutečnost, že se zjištěné znečištění vyskytuje v blízkosti zařízení provozovatele, nebo shoda mezi zjištěnými znečišťujícími látkami a složkami používanými uvedeným provozovatelem v rámci jeho činnosti.

34. Spojené věci C-379/08 a C-380/08: Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 9. března 2010: Za takových okolností, jako jsou okolnosti věci v původním řízení, nebrání směrnice 2004/35/ES vnitrostátní právní úpravě, která příslušnému orgánu dovoluje, aby provozovatelům, kterých se týkají opatření k nápravě škod na životním prostředí, výkon práva užívat jejich pozemky podmínil tím, že provedou práce vyžadované těmito opatřeními, a to i tehdy, když uvedené pozemky nejsou dotčeny těmito opatřeními z důvodu, že již byly

předmětem dřívějších "sanačních" opatření, nebo že nikdy nebyly znečištěny. Takové opatření však musí být odůvodněno cílem zabránit zhoršení stavu životního prostředí v místech, kde jsou výše uvedená opatření prováděna, nebo podle zásady omezitelnosti cílem předejít vzniku nebo opětovnému výskytu dalších škod na životním prostředí na výše uvedených pozemcích provozovatelů přilehlých k celému mořskému břehu, který je předmětem výše uvedených nápravných opatření.

35. Věc C-534/13: Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 4. března 2015: Směrnice 2004/35/ES musí být vykládána v tom smyslu, že nebrání takové vnitrostátní právní úpravě, jako je právní úprava dotčená ve věci v původním řízení, která v případě nemožnosti identifikovat osobu odpovědnou za znečištění pozemku nebo v případě nemožnosti vynutit na ní přijetí nápravných opatření, neumožňuje příslušnému orgánu uložit povinnost přijmout preventivní a nápravná opatření vlastníkově tohoto pozemku, který není odpovědný za znečištění, přičemž tento vlastník je pouze povinen nahradit náklady související s opatřeními přijatými příslušným orgánem v mezích tržní hodnoty pozemku stanovené po přijetí těchto opatření.

36. Judikatura Evropského soudu pro lidská práva (dále jen "ESLP"), týkající se environmentálních škod, primárně spadá pod ochranu života, zdraví, soukromí a procesních záruk, přičemž stěžovateli bývají nejčastěji fyzické osoby, postižené těmito škodami. Existence vyplacení náhrady škody může vstoupit do úvah o porušení či neporušení Úmluvy, nicméně blíže se k metodám stanovení částek ESLP v této souvislosti nevyjadřoval. Pokud se na tomto poli na ESLP obrací právnické osoby, vznášejí spíše otázky urbanistického rozvoje či licencování. Judikatura k problematice výpočtu výše náhrady škody za imise se dohledat nepodařilo, nicméně lze zmínit alespoň výchozí principy vážící se k ochraně majetku podle čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě a kontury relevantní judikatury.

37. Zákonné stanovení náhrady škody by bylo možné podle tohoto ustanovení kvalifikovat jako zásah do majetku spočívající v úpravě užívání majetku. ESLP by se dále ptal po ospravedlnění takového zásahu. Jestliže vychází ze zákona, případně je konkretizované předvídatelnou judikaturou, bylo by možné ho považovat za zásah zákonný a ESLP by dále zkoumal, zda je legitimní a zachovává spravedlivou rovnováhu mezi zájmy společnosti a ochranou jednotlivce. Ochrana životního prostředí je podle judikatury ESLP legitimním cílem ve veřejném zájmu (Pine Valley Developments Ltd a další proti Irsku, rozsudek ze dne 29. listopadu 1991, stížnost č. 12742/87, § 57 - zrušení stavebního povolení nebylo za daných okolností disproportionální ke snaze o ochranu životního prostředí). Stát má široký prostor pro uvážení při vymození takového cíle, nicméně omezení musí být proporcí a zachovat spravedlivou rovnováhu mezi jednotlivými zájmy.

38. Ve věci Valico S. r. l. proti Itálii (rozhodnutí o nepřijatelnosti ze dne 21. března 2006, č. 70074/01) namítala stěžovatelská společnost, že musela uhradit pokutu ve výši stavebních prací za to, že o několik metrů neodpovídala stavba hotelu stavebnímu povolení. Soud její stížnost na poli čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě odmítl jako nepřijatelnou: uvalení pokuty sledovalo legitimní cíl stavebního plánování v souladu s životním prostředím a finanční sankce musela být s ohledem na velikost projektu dostatečně odstrašující, navíc nebyla nařízena demolice budovy.

39. Konstatování nepřiměřenosti by bylo možné si představit, pokud by náhrada škody (daň, pokuta) představovala nepřiměřené břemeno, byla likvidačního charakteru. Ale i v takovémto případě by za zvláštních okolností mohl ESLP prohlásit postup státu za souladný s Úmluvou, jak se tomu stalo v případě Depalle proti Francii (rozsudek velkého senátu ze dne 29. 3. 2000, stížnost č. 34044/02), v němž aproboval povinnost demolice domu na vlastní náklady vlastníku budovy, který stál na přímořské veřejné půdě.

40. Podle závěrů, které analytický odbor učinil, v rakouském i slovenském právu je rozpracována metodika výpočtu náhrady v podzákoných předpisech, nicméně v praxi je její uplatňování problematické a často je zpochybňováno, protože nemůže zachytit komplexitu vlivů na lesní porosty, postihnout příčinnou souvislost a přičitatelnost konkrétním subjektům. V Německu se příslušná právní úprava pohybuje na obecné úrovni podle občanského zákoníku.

41. Z databáze rozhodnutí vydaných Nejvyšším soudem v dané problematice bylo Ústavním soudem zjištěno, že dovolací soud podaná dovolání zamítá, resp. odmítá jako nepřijatelná, a to jak v případech, kdy bylo žalobám vedlejšího účastníka č. 1 o náhradu škody vyhověno v celém rozsahu, tak i v případech, kdy obecné soudy výši náhrady škody nepřiznaly v plné výši (kupř. usnesení ze dne 28. srpna 2003 sp. zn. 25 Cdo 325/2002, ze dne 16. července 2008 sp. zn. 25 Cdo 769/2006, ze dne 29. listopadu 2010 sp. zn. 25 Cdo 2745/2009 a ze dne 24. dubna 2013 sp. zn. 25 Cdo 4346/2011).

42. Pokud se týká judikatury Ústavního soudu, problematikou náhrady škody za poškození lesních porostů z důvodu imisí se opakovaně zabýval, přičemž ve všech případech byly ústavní stížnosti podané stěžovateli proti rozhodnutím o uložení povinnosti k náhradě škody odmítnuty jako zjevně neopodstatněné (kupř. usnesení ze dne 20. ledna 2009 sp. zn. II. ÚS 3089/08, ze dne 5. května 2008 sp. zn. IV. 509/08, ze dne 24. října 2013 sp. zn. III. ÚS 3375/12 a ze dne 21. listopadu 2013 sp. zn. III. ÚS 1211/13). Ve světle výše uvedeného Ústavní soud v posuzované věci neshledal důvod, proč by se měl od svých předchozích rozhodnutí odchýlit.

43. Z odůvodnění napadeného rozhodnutí Městského soudu v Praze vyplývá, že odvolací soud se celou věcí podrobně zabýval, rozvedl, jakými úvahami se při svém rozhodování řídil a podle kterých zákonných ustanovení postupoval. Ústavní soud považuje toto odůvodnění za ústavně konformní a srozumitelné. Odvolací soud uzavřel, že soud prvního stupně správně zjistil skutkový stav věci v rozsahu potřebném pro konečné rozhodnutí, provedené důkazy hodnotil způsobem uvedeným v § 132 o. s. ř., vysvětlil, o které důkazy opřel svá skutková zjištění a z jakého důvodu neprovedl důkazy další, a nepochybil ani při právním posouzení věci.

44. Namítala-li stěžovatelka, že vypouštěné emise se šíří v prostoru směrem, který provozovatel nemůže ovlivnit, stejně jako skutečnost, kde je emise deponována na zemský povrch, odvolací soud konstatoval, že pokud by zdroje stěžovatelky žádné emise nevypouštěly, nemohlo by k předmětnému poškození lesních porostů dojít, pokud však tyto emise vypouštěny jsou, nemůže se provozovatel zprostit své odpovědnosti poukazem na skutečnost, že nemůže ovlivnit jejich další osud. Proto základ nároku vedlejšího účastníka č. 1 je ve věci nepochybně dán, a dále jde jen o posouzení výše tohoto nároku. Mechanismus zjištění výše nároku soud prvního stupně podrobně popsal v odůvodnění svého rozsudku. Námitky stěžovatelky co do stanovené výše náhrady škody neshledal odvolací soud jako důvodné. Při zjišťování výše škody je aplikována vyhláška č. 55/1999 Sb., takže tento postup nelze považovat za vadný. Tato vyhláška byla vydána na základě zákonného zmocnění obsaženého v § 21 odst. 4 zákona č. 289/1995 Sb. a v souladu s tímto zmocněním pouze (aniž by sama v rozporu se zákonem ukládala povinnosti) upravuje způsob výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích. Existence této vyhlášky nic nemění na tom, že odpovědnost provozovatele za danou škodu je odpovědností za škodu z provozní činnosti ve smyslu § 420a občanského zákoníku, vyhláška upravuje pouze způsob určení výše škody. Přesnou výši škody způsobené v rozhodném období imisemi na lesních porostech lze zjistit jen s nepoměrnými obtížemi, resp. ji nelze zjistit vůbec, jde o typický případ, kdy je na místě postup podle § 136 o. s. ř., tedy určení výše škody podle úvahy soudu. Soud prvního stupně při své úvaze korigoval závěry RNDr. Pavla Hadaše ve smyslu znaleckého posudku znalce Ing. Pavla Alexandra, CSc., a tuto korekci pak zohlednil ve prospěch stěžovatelky. Podle názoru odvolacího soudu sama stěžovatelka nepřichází s konkrétním řešením dané otázky, soustřeďuje se pouze na zpochybňování závěru RNDr. Pavla Hadaše poukazem na odlišné názory jiných odborníků a závěr, že dosud neexistuje přesnější modelový výpočet, nebyl v průběhu řízení stěžovatelkou relevantně vyvrácen.

45. Ve vztahu k napadenému rozhodnutí Nejvyššího soudu Ústavní soud poukazuje na skutečnost, že je-li rozhodnuto o odmítnutí dovolání podle ustanovení § 243c odst. 1 věty první o. s. ř., Ústavní soud by jako orgán ochrany ústavnosti mohl (a musel) napadené rozhodnutí dovolacího soudu zrušit pouze v situaci, kdyby ústavní stížností napadené rozhodnutí vykazovalo rysy protiústavnosti, např. pro svévoli, nedostatek odůvodnění či jiných ústavní úrovně dosahujících vad vytyčených dostupnou a konsolidovanou judikaturou Ústavního soudu. To se však v nyní projednávaném případě nestalo, neboť odůvodnění napadeného usnesení Nejvyššího soudu obsahuje zřetelné důvody, proč bylo odmítnuto.

46. Přestože je stěžovatelka jiného názoru než ve věci rozhodující soudy, z odůvodnění ústavní stížností napadených rozhodnutí je zřejmé, že soudy se řádně věnovaly okolnostem podstatným pro svá rozhodnutí, vypořádaly se také s námitkami stěžovatelky a své závěry opřely o přílehlavou argumentaci, na kterou lze v podrobnostech odkázat.

47. Z uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnost mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků odmítl jako zjevně neopodstatněnou podle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Poučení: Proti usnesení Ústavního soudu není odvolání přípustné.

V Brně dne 12. prosince 2017

Kateřina Šimáčková v. r.
předsedkyně senátu

1) Přehlednou úpravu obsahují stránky Evropské komise:
<http://ec.europa.eu/environment/legal/liability/index.htm>.